

Пазнавальны праект
«Я – піянер! Радзімай ганаруся!
За крокам крок іду да Беларусі!»
для членаў дзіцячай палаты
Кастрычніцкай раённай піянерскай
арганізацыі горада Гродна

Гродна 2021

Я - піянер! Радзімай ганаруся!
За крокам крок іду да Беларусі!

Раздел 2.

Я - піянер! Радзімай ганаруся!
За крокам крок іду да Беларусі!

ТКАЦТВА

Людзі асвоілі першыя элементы ткацтва яшчэ ў каменным стагоддзі (XIII-VII тыс. да н.э). Першымі ткацкімі вырабамі былі плеценыя з расліннага валакна адзенне, абутак, подсцілкі. Адной з першых раслін, якія выкарыстоўваліся для атрымання тканіны, была звычайная крапіва. Аднак тканіна з яе атрымлівалася вельмі грубай, таму з часам крапіву замяніў лён, воўна і бавоўна.

Раздел 2. «Беларускія рамёствы»

Я - піянер! Радзімай ганаруся!
За крокам крок іду да Беларусі!

Прыстасаванні для ткацтва

Раздел 2. «Беларускія рамёствы»

Я - піянер! Радзімай ганаруся!
За крокам крок іду да Беларусі!

Беларускі ручнік

Багата ўпрыгожаны ручнік служыў не толькі для бытавых патрэб чалавека, але і з'яўляўся абавязковым атрыбутам у розных абрадах, з ім звязана мноства прыкмет, якія бяруць пачатак яшчэ з дахрысціянскіх часоў. Ручнік суправаджаў чалавека ад нараджэння і да смерці. "Баба" прымала немаўля, абгарнуўшы рукі кавалкам новага палатна, каб "не жыў з голымі рукамі". На хрэсьбіны дарылі ручнік кума і "бабкі". У знак жалобы на сорок дзён вывешвалі на акно ручнік з вузкімі палосамі ўзору - аблямоўцы. Яго павязвалі на шыю памерлага, пакрывалі труну, і на ручніках жа апускалі яго ў магілу. На працягу сарака дзён ручнік лічыўся месцам захоўвання душы памерлага, своеасаблівым акном паміж светам жывых і светам памерлых. Падчас бедстваў, засухі, эпідэміі ткалі ўсім мястэчкам асаблівы ільняны ручнік "абыдзеннік". Самымі прыбранымі, шчодро ўпрыгожанымі, яркімі былі вясельныя ручнікі. Вышыўка на тканіне, па павер'ях, павінна была засцерагаць маладых ад дрэннага лёсу. Ручнікамі ўпрыгожвалі вясельны цягнік - коней, зброю, вопратку гасцей. На ручніку стаялі жаніх і нявеста падчас вячання ў царкве.

Раздел 2. «Беларускія рамёствы»

Я - піянер! Радзімай ганаруся!
За крокам крок іду да Беларусі!

ДРЭВААПРАЦОЎКА

Апрацоўка дрэва займала важнае месца сярод рамесных заняткаў беларусаў. Ужо да XI-XIII стагоддзяў беларусы валодалі ўсімі спосабамі апрацоўкі дрэва - разьбой, сталярным і бандарным рамяством, ведалі такарны станок. З драўніны будавалі не толькі гаспадарчыя пабудовы і жылыя будынкі, але і культавыя збудаванні (капліцы, храмы), гарадскія сцены, вароты і фартыфікацыйныя збудаванні. У кожным доме былі прадметы хатняга ўжытку і прылады працы, вырабленыя з драўніны - лодкі, сані, калёсы, павозкі і карэты; верацёны, калаўроты, матавілы; разнастайныя віды посуду; сталы, лаўкі і іншыя віды мэблі. Даследчыкі мяркуюць, што ў X-XII стагоддзях у беларускіх гарадах драўляныя прадметы бытавога прызначэння выраблялі не рамеснікі, а самі мясцовыя жыхары, якія з дзяцінства валодалі неабходнымі навыкамі. Часцей за ўсё ў радавой гаспадарцы не было спецыяльнай майстэрні для працы з дрэвам. Месцам для занятку дрэваапрацоўкай часцей за ўсё служылі сені, дзе ля супрацьлеглай ад уваходу ў хату сцяны стаяў варштат. На варштаце, або на паліцы, ці ў адмысловых завесах, замацаваных у сцяне, былі расстаўлены альбо развешаны разнастайныя прылады - рубанкі, вугольнікі, рэйсмусы і многае іншае.

Раздел 2. «Беларускія рамёствы»

Я - піянер! Радзімай ганаруся!
За крокам крок іду да Беларусі!

Дрэвапрацоўчыя рамёствы

Цяслярства - узвядзенне капітальных пабудоў на аснове бяровеністага зруба - было паўсюдным заняткам. Практычна кожны дарослы мужчына мог сам пабудаваць (або, па-старадаўняму, "зрубіць") хату і гаспадарчыя пабудовы. У гэтай цяжкай працы яму дапамагалі сваякі і аднавяскоўцы. Прафесійныя цясляры часцяком сыходзілі на заробкі або, як казалі, "у адходнікі". Арцелі прафесійных цясляроў, акрамя жылых пабудоў, узводзілі масты і плаціны, млыны, будавалі драўляныя цэрквы.

Дзяўбленне. Вытанчаным прадметам папярэднічалі вырабы, выдзеўбленыя з цэльнага кавалка дрэва. Такім спосабам вырабляліся лыжкі, талеркі, міскі, чашы, каўшы, пляшкі ("біклагі"), кубкі, пчаліныя вуллі і нават мэбля.

Раздел 2. «Беларускія рамёствы»

Я - піянер! Радзімай ганаруся! За крокам крок іду да Беларусі!

МАЙСТРЫ

Звычайна ў вёсках вопытны цяслар быў адначасова і стальяром.

Стальяр майстраваў разнастайную мэблю, прадметы хатняга ўжытку, сельскагаспадарчы інвентар, асобныя дробныя элементы жылля і гаспадарчых пабудоў - дзверы, вокны, лесвіцы і г.д.

Стэльмах займаўся вырабам гужавых транспартных сродкаў розных відаў - вазоў, брычак, двуколак, саней - а таксама самых галоўных іх элементаў - колаў і палазоў. Вазы і сані рабілі ў кожнай вёсцы, а выраб колаў, які патрабуе спецыяльных навыкаў, прыстасаванняў і вопыту, часцей за ўсё ажыццяўляўся спецыяльнымі майстрамі-калёснікамі.

Бондар вырабляў бочкі і посуд з "клёпкі" - вузкіх, доўгіх, старанна выгаблеваных дошчачак складанай формы. Вядро, маслабойку, кадку, балею, дзяжу - усё гэта заказваў гаспадар бондару.

Токар вырабляў дакладны посуд, калаўроты-тачонкі, верацёны, дэталі мэблі, цацкі і г. д.. Такарны станок быў вядомы ў Беларусі з XI стагоддзя.

Раздел 2. «Беларускія рамёствы»

Я - піянер! Радзімай ганаруся!
За крокам крок іду да Беларусі!

ГАНЧАРНАЯ СТРАВА

Вытокі рамяства

Ганчарства вядома ў Беларусі яшчэ з часоў неаліту, г.зн. каля 10 000 гадоў да н.э. Сама назва рамяства паходзіць ад слова "горн" ("гаран", "гарно"), абазначае "печ для абпальвання". Першапачаткова гліняныя вырабы ляпілі ўручную без тэрмічнай апрацоўкі. Паступова асноўным кампанентам фармоначнай масы стала гліна, у якую для павелічэння трываласці дабаўлялі сухую траву, лубяныя валокны, таўчоныя ракавіны, пясок. Як самастойнае рамяство ганчарства існуе ў Беларусі з X ст., калі з'явіліся першыя ганчарныя кругі.

Раздел 2. «Беларускія рамяствы»

Я – піянер! Радзімай ганаруся!
За крокам крок іду да Беларусі!

Саломапляценне

На думку даследчыкаў, салома, як матэрыял для пляцення, стала выкарыстоўвацца яшчэ некалькі тысяч год таму ў сувязі з развіццём земляробства.

Яна выкарыстоўвалася як для вырабу рэчаў гаспадарча-бытавога прызначэння, так і ў абрадава-рытуальных мэтах. З цягам часу гэтыя функцыі саломы становяцца другаснымі. Акрамя таго багаты асартымент саламяных вырабаў часам не дазваляў іх аднесці толькі да бытавых ці рытуальных прадметаў.

Разам з тым, некаторыя ўзоры сучасных саламяных вырабаў можна было ўбачыць сто–дзвесце год таму ў выкарыстанні беларусаў. Так, мужчынскі галаўны ўбор – капялюш (брыль) – з’яўляўся неад’емнай часткай касцюма. Яго форма і тэхніка стварэння засталася практычна нязменнай.

Новаўвядзеннем у саломапляценні можна лічыць жаночыя галаўныя ўборы. Неабходна зазначыць, што жаночыя галаўныя ўборы ў традыцыйны беларускі касцюм не ўваходзілі. Аднак сёння пры іх стварэнні майстры праяўляюць вялікую фантазію. Найперш, гэта заўважна ў дэкаратыўных элементах. Форма таксама даволі разнастайная: капялюшы з рознай шырынёй палёў, вяночкі, абручкі і сапраўдныя “кароны”.

Раздел 2. «Беларускія рамёствы»

Я – піянер! Радзімай ганаруся! За крокам крок іду да Беларусі!

Вялікага размаху дасягнула тэндэнцыя стварэння дэкаратыўных пано, кветак, вазаў і іншых прадметаў мастацкага аздаблення інтэр'ера. Па сутнасці прызначэнне такіх вырабаў носіць выставачны характар. Пра высокі ўзровень саломалляцення на Беларусі ў старажытнасці сведчаць царскія брамы канца 18 – 19 стст. (захаваліся адзінкі). Гэтыя творы – сапраўдныя шэдэўры народнага мастацтва. Гэта яшчэ раз падкрэсліла, што сучаснае саломалляценне – адметная з'ява ў нацыянальнай культуры Беларусі, якая ўвабрала ў сабе шматвекавыя традыцыі і сучаныя тэндэнцыі.

Раздел 2. «Беларускія рамёствы»

Дзякуй за ўвагу!